

АДМІНІСТРАТИВНЕ І ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 347.73(477)

ПУБЛІЧНЕ ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ: ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ УКРАЇНИ НА ДОСВІДІ ПОЛЬЩІ

О. Коцюруба

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна*

Метою статті є окреслити подальші перспективи запровадження публічного фінансування в Україні на прикладі Польщі. Для досягнення зазначеної цілі вирішуються такі завдання: проаналізовано причини запровадження фінансування політичних партій за рахунок бюджетних коштів та стадії його становлення; висвітлено основні переваги та недоліки публічного фінансування політичних партій; визначено перспективи запровадження бюджетного фінансування в Україні.

Ключові слова: публічне фінансування, політичні партії, статутна діяльність, витрати передвиборних фондів.

«Демократія повинна контролювати гроші, а не гроші демократію»

Мартін Валецькі. Представник Бюро демократичних інституцій та прав людини ОБСЄ у Варшаві.

Фінансування політичних партій з державного бюджету шляхом надання дотацій та субвенцій є на сьогодні визначальною рисою більшості демократичних держав. Від публічного фінансування очікують зменшення корупції, контролю процесу лобіювання, більш рівної передвиборної боротьби. На жаль, така процедура досі не закріплена в законодавстві України. Метою статті є окреслити перспективи запровадження публічного фінансування в Україні на прикладі Польщі. Для досягнення зазначеної цілі варто вирішити такі завдання: проаналізувати причини запровадження фінансування політичних партій за рахунок бюджетних коштів та стадії його становлення; висвітлити основні переваги та недоліки публічного фінансування політичних партій; визначити перспективи запровадження бюджетного фінансування в Україні.

1. Причини запровадження бюджетного фінансування політичних партій:

1.1. Зростання витрат політичних партій на ведення діяльності та здійснення передвиборної агітації

Рішення впровадити бюджетне фінансування партій пов'язане з постійно зростаючими витратами, особливо у сфері зв'язків з громадськістю (зокрема на передвиборну агітацію) через засоби масової інформації. Партія на сьогодні не може обійтися без таких витрат, а відсутність у них самостійних коштів призводить

зрештою до пошуку приватних джерел та необхідності згодом представлення інтересів надавачів коштів. Постійне зростання витрат політичних партій, як основна причина необхідності використання публічних джерел для їх покриття стало предметом дослідження більшості фахівців у цій сфері [1, с. 50–57; 2, с. 10–29; 3, с. 40–43]. Наведені М. Валецкім приклади щодо Росії, Польщі та України підтверджують, що офіційні ліміти виборчих видатків, у випадку їх встановлення на низькому рівні, на практиці виявляються фікцією. Вони не лише не стримують недозволених видатків, їх недостатність підриває довіру до всієї системи фінансування.

За даними досліджень витрати виборчих кампаній за останнє десятиріччя зросли в 16 разів, тому їх покриття за рахунок власних коштів партії без тіньового фінансування є неможливим.

1.2. Необхідність фінансування партій з різних джерел

У літературі виділяють такі проблеми, пов'язані з впливом значного приватного фінансового капіталу на політичні партії. Насамперед, це може руйнувати невизначеність наперед результатів голосування як основу передумову легітимності виборів. Гроші надають можливість впливати на кандидатів та партії. Як зазначає Кевін Касас–Замора, коли політична влада просто відображає економічну владу, принцип «одна людина, один голос» губить своє значення і демократія зникає. Процес збору коштів зумовлює виникнення між приватним донором та політичною партією відносин за принципом *quid pro quos* (послуга за послугу), або як мінімум триваючого конфлікту інтересів у майбутньому. Процес політичного фандрайзінгу ставить під загрозу публічний інтерес та автономію політичної партії й приватизує процес прийняття ними рішень [4, с. 2].

Анджело Панеб'янко підкреслив, що саме плюралізм фінансових засобів охороняє партії від контролю ззовні [5, с. 59]. М. Валецкі дійшов до висновків, що відсутність різноманітних джерел фінансування (а не лише джерела витрат) на сьогодні є основною проблемою у країнах Центральної та Східної Європи та колишнього Радянського Союзу [1, с. 57]. Поряд з цим міжнародна антикорупційна організація Transparency International визнала у 2000 р. сумнівне фінансування політичних партій однією з основних загроз демократії. Як зазначив голова організації Пітер Ейджен, головні корупційні скандали, які ми спостерігаємо нині по всій Європі, не стосуються особистого збагачення, мова тут йде про купівлю доступу до творення політики, і головною мішенню в цій грі є політичні партії [4, с. 1].

Важливим для України є також припущення М. Пінто-Душинського, що в країнах з середнім заробітком меншим ніж 7000 доларів на рік, фінансування партій не може відбуватися винятково зі статутних внесків їхніх членів. У таких країнах фінансування політики завжди потребуватиме великого залучення іншого капіталу. Підтвердженням цієї гіпотези, на думку автора, є факт, що ці країни є на такому ж етапі розвитку, як Велика Британія в ХІХ ст., коли використання політичних коштів супроводжувалося масовою купівлею голосів і корупцією [6, с. 93].

2. Становлення публічного фінансування політичних партій в Європі

Уперше фінансування політичних партій з державного бюджету було уведено в Уругваї (1928 р.), Коста Ріці (1958 р.), Аргентині (1955 р.), Пуерто Ріко (1957 р.) і Західній Німеччині (1959 р.). З 1928 р. і закінчуючи останніми сорока десятиліттями пряме державне фінансування запроваджено в близько 50 країнах світу, у тім числі практично всі країни Західної та Східної Європи. Кевін Косес-Замора зазначає, що на сьогодні жодні інші методи, щодо обмеження приватного

фінансування виборчих витрат і прозорості фінансування партій не досягли такого поширення в цілому світі [4, с. 4].

К.-Х. Нассмаєр виділяє декілька стадій становлення бюджетних дотацій для політичних партій. Першим кроком (1954–1974 рр.) була, так звана «стадія експериментів» характерна для Західної Німеччини, Австрії, Швеції та Італії 1954–1974 рр. З 1967 по 1982 р. розпочалася стадія розширення, і вже з 1982 р. до сьогодні – стадія пристосування [7, с. 238–239]. На етапі розширення визначилися напрями використання партіями коштів, зокрема встановлення освітніх та дослідницьких фондів партій та відшкодування витрат на передвиборну агітацію. На стадії пристосування законодавчо закріплюються гарантії отримання партіями визначених коштів у бюджетному законодавстві. Такі самі стадії можна, на думку Марціна Валецького, окреслити і в посткомуністичних країнах [1, с. 70]. Серед цих країн лише Україна не запровадила безпосередніх дотацій для політичних партій (у Латвії бюджетне фінансування політичних партій встановлено з 2012 р., в Республіці Молдова з 2013 р. таке буде розпочато).

2.1. Становлення фінансування політичних партій у Польщі

Первинний закон про політичні партії, прийнятий після трансформаційних процесів 1990 р., не передбачав відділення партій від держави, визнаючи фінансування політичних партій їх внутрішньою справою. Головною передумовою впровадження заборони на державне фінансування на початку 90-х років у Польщі, Словаччині, Чехії, Болгарії став попередній негативний досвід, що був пов'язаний з домінуванням комуністичної партії [8, с. 364–452]. По нарадах Круглого Столу в 1989 році законодавець постановив, що партії мають бути максимально відокремлені від державних структур [9, с. 70]. Проте, як зазначає М. Валецькі, одним з ключових аспектів фінансування партій в країнах Центрально-Східної Європи надалі залишається те, що партії, які виникли внаслідок розпаду старого режиму, не мають однакових фінансових засобів. Факт, що комуністичним партіям вдалося залишити частину майна, значно вплинув на більшість країн регіону. Специфічні обставини, що супроводжували трансформацію в Польщі, Угорщині, Болгарії і Румунії спричинилися до того, що фінансовий тил комуністичних партій значною мірою перейшов посткомуністичним партіям. Як наслідок, партії попереднього режиму надалі черпають користь зі своєї власності (у тому числі інвестиційні доходи) [1, с. 59]. Першим кроком у становленні державного фінансування в Польщі став закон про вибори 1993 р., в якому визнавалося повернення з державного бюджету витрат партіям, що отримали а в Парламенті на виборчі кампанії.

Цікавим у цьому контексті є також рішення Конституційного трибуналу Польщі від 20 грудня 1994 р., відповідно до якого «...фінансування політичних партій з державного бюджету є справедливим та допустимим – партії, у відповідності до прийнятої Польщею правової моделі є складовою парламентської системи і ... мають на меті вплив на формування державної політики» [10].

Починаючи з 1997 р. в Польщі триває інтенсивний процес впорядкування політичних фінансів. В абз. 2 ст. 11 Конституції Республіки Польща з 2 квітня 1997 р. закріплено засаду відкритості фінансування політичних партій. Розміщення її в розділі другому Конституції «Річ Посполита», підкреслює основоположність цієї засади для функціонування держави.

Так, 27 червня 1997 р. прийнято новий закон про політичні партії, який порівняно з попереднім значно впорядкував систему фінансування партій. Закон виділяв два види дотацій: цільова надавалася на статутні цілі партії (60% суми дотації) та посуб'єктна надавалася партіям для покриття понесених ними виборчих

витрат (40% суми дотації). Перша надавалася партіям, що набрали 3% голосів. Дотація ділилася на чотири частини: в перший рік каденції парламенту 40%, протягом наступних трьох років по 20% [8, с. 261–364]. Посуб'єктна дотація на повернення витрат на передвиборну агітацію надавалася протягом трьох місяців від підтвердження Верховним судом дійсності виборів.

Недоліками цього закону були, зокрема: відсутність вимоги, щодо переказу коштів виключно на єдиний, відкритий з цією метою банківський рахунок; відсутність процедури переказу неправомірно здобутих коштів на рахунок державного бюджету, що призвело до фактичної «мертвості» такої норми (подібну ситуацію спостерігаємо і по сьогодні в Україні); відсутність санкцій за ненадання відомостей про відкриття рахунків виборчого фонду [9, с. 78].

Наступним етапом впорядкування публічного фінансування політичних партій слід вважати прийняття 12 квітня 2001 р. нового закону про вибори до Парламенту. Суттєвих змін зазнав також розділ присвячений фінансуванню виборчих кампаній у виборах до органів місцевого самоврядування (20 квітня 2004 р.) та розділ закону про політичні партії присвячений їх фінансуванню [11, с. 7]. Змінилися правила визначення суми дотації на повернення коштів витрачених на виборчу кампанію (на відміну від України дотації за законодавством в Польщі мають цільовий характер, а субвенції не цільовий). У 2001 р. запроваджено систему, за якою сума дотації вираховується шляхом множення суми депутатських мандатів на визначену законом квоту. Квота визначається шляхом ділення загальної суми дотації на кількість депутатських мандатів, а саме 560 [12, с. 139]. Крім дотації на повернення передвиборної агітації в Польщі запроваджено субвенцію на статутну діяльність партії. Субвенцію отримують також партії, що не подолали виборчий бар'єр 5%, проте набрали хоча б 3% голосів виборців (коаліції політичних партій для здобуття бюджетного фінансування повинні набрати 6% голосів виборців). Надання субвенції регулюється законом про політичні партії. Згідно зі ст. 29 цього закону сума річної субвенції усталена на підставі поступової ступеневої дегресії, з розбиванням на кількість голосів, що відповідають окремим ступеням, визначеним в законі. Наприклад, якщо партія набрала 11% голосів, квота річної субвенції в межах до 5% голосів буде найбільшою – 5,77 злотих за один голос, з 5 до 10% – 4,61 злотих за голос і 1% голосів визначатиметься за таким ступенем (від 10 до 20% голосів), тому квота становитиме 4,04 злотих за голос. Наступні ступені визначені в законі – від 20 до 30% голосів (2,31 злотий) та понад 30% голосів (0,87 злотих). Запропонована система стала предметом критики з огляду на надто високі суми квот (квота, щоб стати такою, як наведена у прикладі, переглядалася в бік зменшення вже чотири рази (2001, 2005, 2008, 2010 рр.), у першому варіанті до 21 грудня 2001 р. вона починалася з 10 злотих за один голос) [13, с. 104–122]. Така система забезпечує державний бюджет від надмірних витрат, проте, як зазначає А. Горгул, встановлює різницю між «ціною голосу», що суперечить засаді рівності виборчих голосів [14, с. 249]. Субвенція виплачується лише у випадку подання керівним органом партії у Державну виборчу комісію до 31 березня заяви про виплату субвенції на даний рік за формою, встановленою Розпорядженням Міністра Фінансів від 18 лютого 2003 р. Всі кошти субвенції перераховуються на спеціально створений субрахунок банківського рахунку партії.

3. Переваги та недоліки публічного фінансування політичних партій

За слушним ствердженням Кевіна Косеса–Замори жоден інший інструмент попередження політичної корупції не обтяжений водночас стількома очікуваннями та критикою, як публічне фінансування політичних партій.

До позитивних рис державного фінансування для партій можна зачислити запобігання корупційним фінансовим зв'язкам та підвищення прозорості у діяльності партій. Отримуючи фінансові засоби з інших джерел, партії охороняються від економічної залежності від великих приватних донорів. Оскільки фінансування надається з публічних фондів, воно є повністю прозорим.

Також публічне фінансування охороняє політичну рівність можливостей для участі у виборчих кампаніях. Субвенції запобігають політичному домінуванню груп зі значними економічними ресурсами та дозволяють чесну конкуренцію, яка не залежить від фінансових можливостей прихильників. В авторитарних режимах відсутність бюджетного фінансування трактується як позбавлення опозиції засобів на її діяльність [4, с. 4].

Публічне фінансування також надає політичним партіям необхідне забезпечення для суттєвої політичної активності, збільшує стабільність у діяльності партій шляхом надання їм сталого рівня доходів.

Проте публічне фінансування політичних партій має не лише позитивні риси. Насамперед, критичні зауваження виникають щодо фіскального обтяження платників податків для фінансування партійної діяльності.

Як засвідчила практика, публічне фінансування не замінює повністю коштів з приватних джерел, не долає, а лише обмежує політичну корупцію. Деякі з найсерйозніших скандалів, які відбулися саме в країнах зі щедрим державним фінансуванням, таких як Франція, Німеччина та Іспанія [5, с. 69–86]. Після впровадження публічного фінансування партії вже не приділяють значної уваги сплаті членських внесків та залученню дрібних донорів. Так знизився вплив рядових членів на прийняття рішень у партії.

Партії також звикають до бюджетного фінансування, що призводить до втрати ними автономії від держави. Також відбувається «заморожування» партійної системи, адже новостворені партії, що ще не здобули державного фінансування, опиняються у більш не вигідній фінансовій ситуації [4, с. 4–5].

Публічне фінансування може спричинити до етатизації та надмірної бюджетизації політичних партій, скерування партійної активності лише на реалізацію тих статутних цілей, від яких залежить надання державної фінансової підтримки. Щораз меншою мірою, на думку А. Горгула, партії сприймаються як форми самоорганізації громадянського суспільства і суб'єкти приватного права. Натомість щораз частіше їх асоціюють з публічними суб'єктами, метою яких є служіння державі [14, с. 69].

Також бюджетні проблеми у бідних країнах постійно призводять до заморожування відповідних виплат політичним партіям, або їх виплата зі значним запізненням, що зводить нанівець очікувані покращення від запровадження бюджетного фінансування [6, с. 94].

Окремо зупинимось на перевагах та недоліках законодавчого регулювання публічного фінансування політичних партій в сучасній Польщі. В ході аналізу доходимо висновку, що позитивний чи негативний ефект від публічного фінансування залежить не від самого факту його впровадження, а від внесення до законодавства низки контрольних процедур.

Заслужовують на особливу увагу встановлені в законодавстві Польщі вимоги щодо контролю за використанням бюджетних коштів.

Партії зобов'язані подавати три види звітних декларацій. Перший з них – це декларація джерел фінансування політичної партії та її видатків, в тому числі видатків Виборчого фонду. У випадку неподання партією такої декларації або у

випадку неприйняття такої декларації через порушення допущені партією остання втрачає право на отримання субвенції протягом трьох наступних років. Позбавлення права на бюджетну субвенцію відбувається шляхом прийняття судом рішення за поданням державної виборчої комісії. Таке рішення може бути оскаржено до Верховного Суду, рішення якого у справі є остаточним. Ця норма, на відміну від подібних норм в деяких інших постсоціалістичних країнах далеко не є мертвою. Так, внаслідок не прийняття декларації за 2002 р. втратили право на бюджетне фінансування на три роки аж три партії, які набрали досить велику кількість голосів виборців, а саме PSL, Unia Pracy, Stronnictwo Democrstyczne. У 2007 р. партія, що набрала найбільше голосів виборців, втратила право на отримання бюджетної субвенції у розмірі 13 млн. злотих на рік, внаслідок того, що після продажу двох автомобілів за 21500 злотих, партія внесла ці кошти не на банківський рахунок, а в касу партії, з якої вони витрачалися у готівковій формі [13, с. 111].

Звіт партій про джерела використаних коштів проходять детальну перевірку як експертами Державної Виборчої комісії, так і обов'язкову перевірку незалежними аудиторями первинних документів. Саме такий детальний аналіз дає змогу виявити порушення допущені партіями у сфері використання коштів.

Другим видом звітів політичної партії перед Державною Виборчою Комісією є декларації про отримання та витрати субвенції з державного бюджету. У випадку неподання, або неприйняття такої декларації партія втрачає право на отримання субвенції у наступному календарному році.

Експерт Instytutu Spraw Publicznych Ярослав Зберанек підкреслює, що недоліком є загальність форми звіту про використання коштів субвенції. Форма потребує значної деталізації, що посилить прозорість витрачання публічних коштів. На сьогодні звіт містить лише п'ять категорій: видатки на Експертний фонд (без будь-якої деталізації); видатки на Виборчий фонд (без деталізації); видатки на статутні цілі (заробітна плата (без деталізації); видатки на матеріально-технічне забезпечення та енергію (без деталізації); інші послуги, в тому числі надавані ЗМІ (без деталізації); податки та збори; інші цілі (без деталізації); видатки понесені всупереч вимогам передбаченим законом про політичні партії [16, с. 53, 63]. Також, на думку експерта, норма закону має вимагати передачі до Державної виборчої комісії не лише самої форми звіту, а й первинних документів та залучення незалежних аудиторів, як у випадку перевірки звіту про джерела витрат політичних партій з виборчих фондів.

На політичні партії в Польщі ст. 30 Закону про політичні партії покладено також обов'язок скеровувати від 5 до 15% субвенції з державного бюджету в Експертний Фонд партії, кошти цього фонду обліковуються на окремому субрахунку партії. Кошти Експертного Фонду можуть бути використані на фінансування пов'язаних зі статутною діяльністю партії правових, політичних, соціологічних та суспільно-економічних експертиз.

На жаль польське законодавство не окреслило рамки використання коштів цього фонду. Не визначено, хто може вважатися експертом, що призвело на практиці до фактів переказу коштів за проведення так званих експертиз самим працівникам відповідної партії. У законі мають бути закріплені вимоги до суб'єктів, що проводять експертизи, та процедура її проведення. У підзаконному нормативно-правовому акті, наприклад Розпорядженні Міністерства фінансів, варто визначити тарифні ставки винагород.

Норми щодо звітності за використання коштів Експертного Фонду потребують подання звіту лише про факт його утворення чи ліквідації, а не про напрями його

використання, причому за неподання цього звіту санкцій не передбачено. Така правова прогалина призводить до того, що частина партій взагалі не утворює Експертного Фонду, а частина, формально утворивши його, використовує кошти із зовсім іншою метою. Законодавство має також впроваджувати санкції за невикористання для експертизи законопроектів партії коштів Експертного Фонду, а використання для цього експертів Канцелярії Сейму і Сенату, що додатково обтяжує державний бюджет [11, с. 187–192].

До недоліків Польського законодавства потрібно зачислити і відсутність розмежування контрольних функцій Найвищої Палати Контролю та Державної виборчої комісії.

Марек Хмай також висловлює низку пропозицій для вирівнювання фінансового становища партій з сильною та більш слабкою підтримкою. Зокрема, на його думку мінімальна квота для партій, що отримують бюджетне фінансування та набрали невелику кількість голосів виборців, не повинна бути меншою від певного визначеного в законі відсотку від квоти партії, що набрала найбільшу кількість голосів, а також, в законодавстві потрібно встановити максимальну квоту субвенції.

4. Перспективи запровадження бюджетного фінансування в Україні

Як і сусідня Польща, українське законодавство про політичні партії та їх фінансування з державного бюджету має формуватися на підставі внутрішніх чинників та зовнішніх вимог.

Протягом двох останніх десятиліть проблема фінансування політичних партій і виборчих кампаній набула міжнародного значення. Було здійснено низку спроб систематизації позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері, які знайшли відображення, зокрема, у Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи 1516 (2001), Правилах фінансування політичних партій, прийнятих Венеціанською Комісією 9–10 березня 2001 р., Рекомендації Res (2003) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо єдиних правил проти корупції у сфері фінансування політичних партій та виборчих кампаній від 8 квітня 2003 р. [17, с. 4]. Практика виконання Україною цих вимог Ради Європи у 2011 одержала негативну оцінку в ході III Раунду оцінювання виконання взятих на себе зобов'язань GRECO (Група держав проти корупції).

Рекомендації Ради Європи є, на думку А. Горгула, інструментом примусової європеїзації, що має на меті приведення національних приписів про політичні партії до універсальних європейських стандартів [14, с. 131].

В Україні була спроба запровадження фінансування політичних партій з державного бюджету. У 2003 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні». Цей нормативний акт визначав пряме державне фінансування статутної діяльності політичних партій і відшкодування витрат на парламентські вибори з виборчих фондів партій. Обидва типи державного фінансування надавалися лише парламентським партіям/блокам, які отримали 3% голосів виборців. Державне фінансування статутної діяльності мало розпочатися у січні 2007 р., а відшкодування передвиборних витрат – вже після парламентських виборів 2006 р. Проте Розділом 2 Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 р. та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» скасовано усі положення про державне фінансування політичних партій, запроваджені 2003 р. [18, с. 56–58]. Рішенням Конституційного суду України від 22 травня 2008 р. Розділ 2 цього закону був визнаний неконституційним, оскільки

законом про державний бюджет не можуть вноситися зміни до інших нормативно-правових актів. Проте законодавство України не передбачає процедури автоматичного повернення попередньої редакції закону у випадку визнання змін до нього неконституційними.

Як зазначено у звіті GRECO за 2011 р., щодо прозорості фінансування політичних партій в Україні виникла «ситуація юридичної невизначеності, яку влада називає «юридичною колізією». З одного боку, рішення Конституційного суду мало пряму дію, і положення про скасування державного фінансування були скасовані. Втім з іншого боку, за відсутності законодавчого акту, який відновляв би положення про державне фінансування ... вони лишилися не чинними» [19, с. 7–8].

За ствердженням фахівців з порівняльного права у сфері публічного фінансування політичних партій, на жаль, система звітування в Україні містить найменше обмежень для політичних партій серед країн Західної та Східної Європи. Політичні партії лише зобов'язуються оприлюднити в загальнодержавних засобах масової інформації, проте не передбачено жодних вимог щодо форми, змісту та термінів публікації [20, с. 151]. Як зазначає Маріуш Бідзінські, закон про політичні партії в Україні характеризується «значними неточностями, відсутністю комплексних та ясних правил та великою кількістю прогалин, що безсумнівно створюють можливість легального і умисного ведення нечесної бухгалтерії і нагромадження фінансових ресурсів з порушенням вимог закону» [9, с. 154]. Такі висновки підтверджені також цитованими вище рапортами щодо України Transparency International 2011 р. [20] та GRECO 2011 р. [19]. Transparency International визначила, що в цілому Україна не дотримується міжнародних стандартів у сфері прозорості фінансування політичних партій, а відсутність прямого державного фінансування призводить до залежності партій від приватних донорів. Реформування системи фінансування політичних партій визначено організацією одним з пріоритетних для подолання корупції в Україні.

Підсумки

Указом Президента України «Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи», визначено, що законопроект про загальне фінансування партій має бути розроблено до середини 2013 р. Проте чи буде він повною мірою відповідати європейським стандартам, чи враховуватиме переваги та помилки постсоціалістичних держав Центральної та Східної Європи, а зокрема Польщі, покаже час.

Список використаної літератури

1. *Walecki M.* Pieniądz a polityka w Europie Środkowo-Wschodniej / Marcin Walecki // *Kulisy finansowania polityki* ; pod. red. Marcina Waleckiego. – Warszawa : Instytut soraw publicznych ; Wydawnictwo Premysłowe WEMA, 2002. – S. 47–90.
2. *Podobas I.* Marketing polityczny a wzrost wydatkow na kampanie polityczne / Izabela Podobas // *Finansowanie polityki w Polsce na tle europejskim* ; pod. red. Marek Chmaj. – Torun : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. – S. 10–29.
3. *Ławniczak A.* Finansowanie partii politycznych / Artur Ławniczak. – Warszawa : Wydawnictwo Sejmowe, 2001 – 186 s.
4. *Casas-Zamora K.* Paying for democracy: political finance and state funding for parties / Kevin Casas-Zamora. – Colchester : ECPR, 2005. – 290 s.
5. *Panbianko A.* Political Parties: Organization and Power / Angelo Panbianko. – Cambridge : Cambridge University Press, 1988. – 319 s.

6. *Pinto-Duschinsky M.* Pieniądze a polityka w reżimie demokratycznym / Michael Pinto-Duschinsky // *Kulisy finansowania polityki* ; pod. red. Marcina Waleckiego. – Warszawa : Instytut soraw publicznych ; Wydawnictwo Premysłowe WEMA, 2002. – S. 91–105.
7. *Nassmacher K.-H.* Structure and Impact of Public subsidies to political parties in Europe : the examples of Austria, Italy, Sweden and West Germany / Karl Heinz Nassmacher // *Comparative Political Finance in the 1980s* ; edited by Herbert E. Alexander. – Cambridge : Cambridge University Press, 1989. – S. 236–267.
8. *Sokol W.* Geneza i ewolucja systemów wyborczych w państwach Europy środkowej i wschodniej / Wojciech Sokół. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. – 676 s.
9. *Bidziński Mariusz.* Finansowanie partii politycznych w Polsce. Studium porównawcze / Mariusz Bidziński. – Warszawa : KODRUK, 2011. – 292 s.
10. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 grudnia 1994 roku. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://konstytucja.e-prawnik.pl/orzeczenia-trybunalu-konstytucyjnego/orzeczzeniek894-strona-7.html>
11. *Chmaj M.* Finansowanie partii politycznych / Marek Chmaj // *Finansowanie polityki w Polsce na tle europejskim*; pod. red. Marek Chmaj. – Torun : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008. – S. 161–199.
12. *Gebethner S.* Finansowanie partii politycznych i parlamentarnej kampanii wyborczej w Polsce po zmianach z 2001 r. (Założenia i pierwsze praktyczne doświadczenia) / Gebethner Stanisław // *Kulisy finansowania polityki* ; pod. red. Marcina Waleckiego. – Warszawa : Instytut soraw publicznych ; Wydawnictwo Premysłowe WEMA, 2002. – S. 117–147.
13. Ставки подані відповідно до : Уstawy 13 grudnia 2010 roku o zmianie ustawy o partiach politycznych. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://prawo.lego.pl/prawo/ustawa-z-dnia-16-grudnia-2010-r-o-zmianie-ustawy-o-partiach-politycznych/>
14. *Gorgól A.* Prawne aspekty publicznego finansowania partii politycznych w Polsce i na poziomie europejskim / Gorgól Andrzej. – Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2011. – 322 s.
15. *Pinto Duschinsky M.* Financing Politics: A Global View / Pinto Duschinsky Michael // *Journal of Democracy*. – 2002. – Vol. 13. – № 4. – S. 69–86.
16. *Zbieranka J.* Funkcjonowanie systemu subwencji z budżetu państwa dla partii politycznych w praktyce. Wyniki badan. Wnioski i rekomendacje / Zbieranka Jarosław // *Subwencje z budżetu państwa dla partii politycznych* ; pod. red. Jaroslawa Zbieranka. – Warszawa : Instytut Spraw Publicznych, 2008. – S. 43–68.
17. *Ковриженко Д.* Концепція змін до Законів України щодо підвищення прозорості фінансування політичних партій та виборчих компаній України / Денис Ковриженко, Олена Чебаненко // *Часопис ПАРЛАМЕНТ*. – 2009. – №2. – С.4–22.
18. Регулювання політичних партій в Україні: сучасний стан і напрями реформ. Розділ 4. Фінансування партій // *Часопис ПАРЛАМЕНТ*. – 2010. – № 2. – С. 56–58.
19. Третій раунд оцінювання GRECO. Оціночний звіт по Україні. Прозорість фінансування партій – 32 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : http://komitet.in/wp-content/uploads/2011/11/Greco-Eval-III-Rep-2011_-1E-Theme-II- Ukr .pdf
20. National integrity system assessment. Ukraine 2011. – TORO Creative Union-Transparency International Contact in Ukraine. – 204 s. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://www.toro.org.ua/en/nis/results-of-the-research>
21. Указ Президента України від 12.01.2011 р. «Про План заходів із виконання обов’язків та зобов’язань України, що впливають з її членства в Раді Європи». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/24/2011>

**ПУБЛИЧНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ
ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ: ПЕРСПЕКТИВА
ДЛЯ УКРАИНЫ НА ОПЫТЕ ПОЛЬШИ**

О. Коцюруба

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

Целью статьи является определение перспектив внедрения публичного финансирования в Украине на примере Польши. Для достижения указанной цели необходимо решить следующие задачи: проанализировать причины введения финансирования политических партий за счет бюджетных средств и стадии его становления; осветить основные преимущества и недостатки публичного финансирования политических партий, определить перспективы внедрения бюджетного финансирования в Украине.

Ключевые слова: публичное финансирование, политические партии, уставная деятельность, расходы предвыборных фондов.

**PUBLIC FUNDING OF POLITICAL PARTIES: PROSPECTS
FOR UKRAINE BASED ON POLISH EXPERIENCE**

O. Kotsiuruba

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str., 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The author outlines the further prospects of public funding of political parties in Ukraine. The article aims at analyzing the reasons for introducing funding of political parties from the state budget and stages of its formation. Advantages and disadvantages of political parties funding from the state budget are highlighted.

Key words: public funding, political parties, statute activity, election campaign expenses.

*Стаття: надійшла до редакції 02.10.2012
прийнята до друку 09.11.2012*